

Kroniek Sint Agatha

Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven | Klooster Sint Agatha

Ten Geleide

We kijken terug op een roerig jaar. Vanwege het coronavirus natuurlijk, dat een grote impact heeft. Maar ook vanwege de verbouw van de woonvleugels van het klooster en de komst van nieuwe bewoners. Ook 2021 wordt een bijzonder jaar: Klooster Sint Agatha viert dan zijn 650-jarig bestaan. U leest in deze Kroniek over de voorbereidingen voor dit feest. Maar eerst komen er nog andere feestdagen; we wensen u van harte een zalig Kerstfeest en een gelukkig en gezond Nieuwjaar.

VERNIEUWDE WOONVLEUGELS

Eind 2019 startte een ingrijpende renovatie van het woongedeelte van Klooster Sint Agatha in de zuid- en oostvleugels. Nadat de Kruisheren maanden doende waren om de ruimtes leeg te maken en zelf te verhuizen naar andere vertrekken in het klooster, nam de aanmer de regie over en sloot de bouwdelen af. Hoe ingrijpend het verbouwtraject was, zagen we pas goed toen de slopers aan het werk gingen. Asbestsanering in de kap betekende een volledige renovatie van het dak. De installaties in beide vleugels (elektra, watervoorziening en verwarming) moesten helemaal vernieuwd worden. Ca. 25 kloostercellen plus gemeenschappelijke woonvertrekken zijn omgebouwd tot twaalf zelfstandige wooneenheden. Tegen de zomer werden de

Miniatuur Graduale Johannes van Deventer

contouren daarvan zichtbaar en zagen we geleidelijk aan dat het heel mooi ging worden. De hoofdstructuur van het gebouw, met gebruiksruidtes die aan pandgangen liggen, is gehandhaafd. En ook aan de buitenzijde is, in overleg met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, het beeld zoveel mogelijk in stand gebleven. De woningen zijn echter geheel nieuw en met name voor de Kruisheren is dit wennen; ze woonden bijna 650 jaar met gemeenschappelijke voorzieningen en hebben nu elk een eigen appartement.

Er wordt een periode afgesloten, maar het is ook een nieuw begin voor Klooster Sint Agatha. De appartementen die niet gebruikt worden door de Kruisheren, worden verhuurd aan mensen die zich verwant voelen

Renovatie 1953

Renovatie 2021

met de traditie van het klooster en die eraan bij willen dragen om de sfeer en de functies van het oudste klooster in Nederland een toekomst te geven. De eerste acht nieuwe bewoners kwamen eind oktober bijeen voor informatie, om elkaar te leren kennen en voor de sleuteloverdracht. De verhuizingen zijn nog gaande; de Kruisheren moeten opnieuw al hun spullen overhuizen, de andere bewoners komen met hun huisraad vanuit verschillende locaties. Het is een ingrijpend proces voor alle betrokkenen en het zal even duren voordat iedereen gewend is aan de nieuwe woning, en velen ook aan een nieuwe woonomgeving. Er zijn nog enkele appartementen beschikbaar; belangstellenden kunnen via info@kloostersintagatha.nl contact opnemen. > M. Arendsen

JUBILEUMJAAR

Naast de verbouwing werken we aan nog een andere mijlpaal voor Klooster Sint Agatha: het 650-jarig bestaan. Als enige kloostergemeenschap in Nederland hebben de Kruisheren hun verblijf op deze locatie weten te continueren sinds de middeleeuwen. Op 2 februari 1371, het feest van Maria Lichtmis, werd de kapel van Sint Agatha geschonken aan de kloosterorde van de Kruisheren. Hun geschiedenis op deze plek kende roerige tijden. Na een bloeiperiode in de 15e eeuw, brak in de 16e eeuw de periode van de Reformatie en de Tachtigjarige Oorlog aan. Mede dankzij een bijzondere band met het Huis van Oranje wisten de Kruisheren een eeuwenlang verbod op kloosterleven te overbruggen.

In 1559 werd Willem van Oranje heer van het Land van Cuijk. Toen de Tachtigjarige Oorlog uitbrak, vroegen de Kruisheren hem om een beschermbrief. Die werd hen in 1566 voor het eerst geschonken: de Kruisheren mochten het wapen van de prins boven hun poort en op de pachthoeven plaatsen, waardoor de troepen begrepen dat zij daar niet mochten plunderen. In de eeuwen die volgden, namen de prinsen van Oranje dikwijls de rol van beschermheer aan. Ze schonken het klooster beschermbrieven of gaven toestemming om nieuwe leden aan te nemen. Wel legde prins Willem II in 1648 beslag op alle bezittingen van het klooster. Na enig bidden en smeken mochten de Kruisheren uiteindelijk hun voormalige eigendommen pachten. De toekomst bleef onzeker totdat koning Willem II op 28 november 1840, de dag van zijn inhuldiging, de Kruisheren toestemming gaf om weer als klooster te functioneren.

Vorbereitung plaatsing Mauritsraam

De meest bijzondere herinnering aan de steun van het Huis van Oranje is het zogenoemde Mauritsraam: een waardevol glas-in-loodraam dat prins Maurits rond 1615 schonk aan de kloosterkerk. Hij staat er zelf op afgebeeld. Het raam werd eind 19e eeuw door Pierre Cuypers opgevraagd voor het Rijksmuseum, maar wordt momenteel in bruikleen teruggeplaatst in de kloosterkerk. Over dit bijzondere traject zullen we een volgende keer meer vertellen.

In het jubileumjaar zijn er tentoonstellingen over de geschiedenis van het klooster, over de kloostertuin en over de oude bibliotheek. Door de lange ononderbroken geschiedenis beschikt Sint Agatha over de enige kloosterbibliotheek in Nederland die sinds de middeleeuwen is blijven bestaan. Het Graduale van kruisheer Johannes van Deventer, een reusachtig koorboek dat in 1512 werd voltooid, is de meest kostbare schat in de collectie.

De voorbereiding van het jubileum vindt plaats in nauwe verbinding met het 'Jaar van het Brabantse kloosterleven' dat de provincie Noord-Brabant in 2021 organiseert. Het jubileum van Klooster Sint Agatha en van drie andere Brabantse kloostergemeenschappen is voor de provincie aanleiding geweest om de schijnwerpers te zetten op dit deel van haar geschiedenis. Kloosterlingen hebben voor de Brabantse samenleving veel betekend. Gedurende heel het jaar zullen activiteiten plaatsvinden, die via de website www.brabantskloosterleven.nl bekend gemaakt worden. De opening van het kloosterjaar wordt gecombi-

neerd met de opening van het jubileum van Klooster Sint Agatha en zal plaatsvinden op 10 februari 2021. Een datum om in de gaten te houden! > M. Arendsen

UIT DE COLLECTIE

Met de komst van nieuwe bewoners in twee vleugels van Klooster Sint Agatha is de herbestemming in een nieuwe fase gekomen. Nadat de echte verbouwing gereed was, begon het afwerken, verhuizen, inrichten en kennismaken. We kregen de afgelopen maanden van dichtbij mee, hoeveel werk hierbij komt kijken. Het arbeidsintensieve proces van bouwtrajecten is kloosterorden en congregaties niet vreemd. In de hoogtijdagen van het kloosterleven ging het stichten van nieuwe kloosters, scholen en missieposten hand in hand met nieuwbouw of verbouw. Vanaf de jaren vijftig in de vorige eeuw werden veel gebouwen gemoderniseerd of uitgebreid. Toen er minder leden intraden, zochten kloosterlingen naar kleinere woonhuizen en naar een herbestemming van grote kloostercomplexen.

In de kloosterarchieven die worden bewaard in het Erfgoedcentrum, zijn dan ook talrijke documenten over bouwprojecten te vinden: van bouwtekeningen en prijsopgaven tot verslagen en foto's. De aanpak en uitvoering van de projecten verschilt sterk. Kloosterlingen schakelden architecten en aannemers in, maar gingen regelmatig ook zelf aan de slag; met name de broeders, die vaak een technische opleiding genoten hadden. Dit was niet alleen het geval in missiegebieden, maar ook in Nederland. In Sint Agatha waren zij bijvoorbeeld betrokken bij het herstel van de kloosterkerk, nadat die in 1944 door brand verwoest was.

De archieven laten zien dat het niet alleen mannen waren die bouwden, maar dat ook zusters actief waren in bouwprojecten. Het archief van de Augustinessen van Sint Monica bevat een fotoalbum over een uitbreiding van het klooster 'De Stad Gods' in Hilversum. In de jaren vijftig werd een nieuwe vleugel met een grote kapel aangebouwd. De foto's laten zien hoe de zusters (letterlijk) hun steentje bijdroegen met allerlei werkzaamheden. Eén van de opvallendste activiteiten is het rechtbuigen van betonijzer.

In het archief van de Sociëteit van JMJ bevindt zich een verslag uit de jaren zeventig door zuster Amandus Trompert, waarin verbouwwerkzaamheden door de zusters en alle beslommeringen die hierbij kwamen kijken, mooi worden beschreven. Een kleine gemeenschap ging wonen in een huis aan de Kennemerstraatweg te

Alkmaar; het pand zou gelijktijdig verbouwd worden met het tegenoverliggende Huize Voorhout van de congregatie. De eerste drie zusters troffen na de sleuteloverdracht 'een chaos' aan en brachten hun eerste nacht door in een 'vuil en slecht verlicht huis'. De dag daarop kwamen nog twee zusters aan. Een medezuster die even op bezoek kwam 'kon geen woorden vinden om haar eerste indruk kenbaar te maken. Ze vertrok met sterkte te wensen voor het hele stel.' De zusters zaten echter niet bij de pakken neer en staken kordaat de handen uit de mouwen. Wat volgt, is een verslag over schilderen, stofferen en vloerrenovatie. 'Met z'n drieën wordt het reuze karwei begonnen: het tapijt met de hand omboren. Er zijn ettelijke stijve vingers, knieën en ruggen van gekomen.' Intussen zetten de zusters zich ook in voor de verbouwing van Huize Voorhout, waarvoor honderden gordijnen en vitrages worden gemaakt. Vanuit verschillende gemeenschappen komen zusters een dagje helpen; een van hen wordt door de gemeenschap in Boxtel zelfs 'voor een week afgestaan'. Ruim vier maanden later eindigt het verslag met een feestelijke bijeenkomst, waarmee een periode van ondernemingszin en vooral een sterke saamhorigheid wordt beklonken. We hopen dat de Kruisheren en nieuwe bewoners zich net zo snel thuis zullen voelen in hun nieuwe appartement als bovengenoemde zusters. > G. van Gurp/S. Scherpenisse

Bouwactiviteiten Augustinessen van Sint Monica

Plaatsing Mariakapel

KWARTAALJOURNAAL

- ▶ Op 5 oktober werd in de kloostertuin een Mariakapelletje geplaatst, gemaakt door Maria Roosen. Het in onderdeel van de Kapellenbaan, die door de Stichting Cultuur zonder Grenzen in de regio wordt gerealiseerd.
- ▶ Op 7 oktober was er een bijeenkomst bij de glazenier in Nijmegen over de terugplaatsing van het Mauritsraam in de kloosterkerk.
- ▶ Op 8 oktober, 17 november en 2 december woonde Marga Arendsen bijeenkomsten bij over '2021 Jaar van het Brabantse kloosterleven'.
- ▶ Op 9 oktober werden aanvullingen gebracht voor de collectie van de Paters van de HH. Harten; op

Colofon

Deze kroniek wordt uitgegeven door de stichtingen
Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven en Sint Aegten
ISSN: 2210-5719

Redactie: M. Arendsen, G. van Gorp,
G. Heusschen, S. Scherpenisse

Adres: Kroniek Sint Agatha
Kloosterlaan 24, 5435 XD St. Agatha
Tel. 0485 - 31 10 07

E-mail: info@erfgoedkloosterleven.nl
Website: www.erfgoedkloosterleven.nl
www.kloostersintagatha.nl

Vormgeving: Vormweijjs, Nijmegen

Aanleg glasvezelkabel

29 oktober voor de Ongeschoeide Karmelietessen en de Oblaten van Franciscus van Sales; op 20 november voor de Zusters van de Goddelijke Voorzienigheid. Op 28 oktober haalde Tony van Maren films op over het werk van de Missionarissen Oblaten in Canada.

- ▶ Vanaf 15 oktober waren er bijeenkomsten rond de oplevering van het bouwproject. Op dinsdag 27 oktober was er een klein feestje met de direct betrokkenen. Op 29 oktober kwam burgemeester Wim Hillenaar de appartementen bezichtigen. Op 30 oktober kregen de nieuwe bewoners hun sleutels.
- ▶ Op 21 oktober was Theo Bögels bij een vergadering over de uitgave van een tuingids voor vier kloostertuinen in Noordoost-Brabant.
- ▶ Medio oktober sloot het bezoekerscentrum de deuren vanwege de coronamaatregelen; begin november was ook de studiezaal gesloten.
- ▶ Op 20 november ontvingen we onderzoekster Maaïke Derksen van de Radboud Universiteit met drie studenten, om onderzoek te doen in het archief van de Ursulinen van de Romeinse Unie.
- ▶ Op 25 november nam collega Sarah Schendeler (publieksdiensten en communicatie) afscheid vanwege een nieuwe baan bij de gemeente Oss. Op 15 december ging archiefmedewerker Bernard Coemans met pensioen.
- ▶ Op 26 november en 8 december spraken we met twee studenten van de Radboud Universiteit die een stage voorbereiden voor het voorjaar van 2021.
- ▶ Op 3 november bracht pater Mark-Robin Hoogland het archief van de Passionisten over naar het Erfgoedcentrum.
- ▶ Op 1 december was collega (systeembeheerder) 12,5 jaar in dienst.
- ▶ Op 8 december werd (eindelijk) de glasvezelkabel die al jarenlang in aantocht was in het Erfgoedcentrum aangelegd.